

**František
Kožík**

**ČERNÉ
SLUNCE**

František Kožík

Černé slunce

Copyright © 2014 František Kožík
Cover design © 2014 Ivan Brůha

ISBN 978-80-7486-057-7 (ePub)

ISBN 978-80-7486-058-4 (mobi)

ISBN 978-80-7486-059-1 (PDF)

Princi, ó, svrchovaně vznešený markýzi de Sade!

Paul Verlaine

Sade, jehož u vytržení velebíme, je po třicet let žalářovaný státní vězeň, zajatec zvučle tří vlád, které mu kradou svobodu. Toť revolucionář, který první vyzval lid, aby zbořil Bastilu...

Maurice Heine (překlad J. Štyrský)

Čti markýze de Sade – a čti ho až do poslední stránky posledního svazku; doplní to tvou mravní výchovu a dá ti zářivé postřehy o filozofii minulosti.

Gustav Flaubert

Pro toho, kdo chce dojít až do hloubi toho, co znamená člověk, je četba Sada nejen doporučitelná, ale přímo nezbytná.

Henri Bataille

Obsah

Prolog.....	6
I. Cesta mezi olivami	13
II. Sňatek bez lásky	32
III. Pokušení.....	49
IV. Hledání.....	59
V. Velikonoce 1768	74
VI. Španělské mušky	87
VII. Dobrodružství v Miolans	103
VIII. Nad propastí	116
IX. Zmařený útěk	139
X. Zvonkohra ve Vincennes.....	147
XI. Bastila	169
XII. Kroky revoluce	193
XIII. Na svobodě.....	212
XIV. Marie – Constance	221
XV. Vláda teroru.....	238
XVI. Krok od gilotiny.....	254
XVII. Úspěchy v bídě	266
XVIII. V ruce policie.....	288
XIX. Poslední milenka.....	306
XX. Kříž bez jména	319
Prameny	326

Prolog

Donatien-Alphonse-François de Sade.

Jeho život a dílo se staly mnohokrát předmětem bádání a úvah odborníků i laiků, pokud ovšem nebyly bez rozmyšlení zcela odmítnuty a zatraceny. Za života sklízel většinou jen odpor a nenávisť a musel své autorství z pudu sebezáchovy popírat. Rodina se za něho styděla a snažila se ho oddálit od světa; dala ho zavřít do vězení a nakonec do blázince. I psychologové a psychiatři ho považovali za nemocného, ale neuměli jeho chorobu pojmenovat. Málo bylo těch, kdo ocenili, že uměl psát. A přece ještě za života se dostal do veršů anglického básníka Williama Blakea, pozdravujících francouzskou revoluci (1791):

*„... a v jámě hrůzy byl muž s okovem na krku,
ruce i nohy přikovány k tvrdé zdi.*

*V jeho nitru se mu kol srdce ovíjela zmije
jako v skalní rozsedlině vstříc světlu;*

ten muž byl přikován, protože psal proroctví...“

Současnost v něm viděla jen zhýralého hejska, mravně narušeného libertina; jeho díla byla považována za tak nebezpečná, že bylo nutné spálit je na hranici. Přitom vyšly za Sadova života jen čtyři jeho knihy, z nichž u dvou autorství popíral, aby se vyhnul dalšímu věznění.

Výrazem sadismus se dosud mylně nazývají všechny projevy lidské krutosti. Podněty a příčiny jeho ojedinělých skutků a jeho literatury jsou však složitější. Protože byl skoro třicet let vězněn v královském žaláři, patřil revoluci, která ho osvobodila; odmítal však hromadné vraždění a popravy, snažil se zmírnit osud ohrožených, nikdy se neúčastnil zběsilosti opravdových sadistů. V době, kdy žil Sade, nebyla věda tak daleko, aby mohla přesně určit typ jeho psychoneurózy; mnohem později se zjistilo, že tato

vlastnost (takzvaný sadismus) se projevuje zpravidla provázena svým protikladem, masochismem. Gilbert Lely ve své podrobné studii napsal: „Tato koexistence může překvapit jen na první pohled. V sadismu jako v masochismu jde, jak známo, o skutečný nebo symbolický vztah mezi krutostí a milostnou rozkoší... Rozdíl, dalo by se říci, je jen technický; osoba, vydaná nám na pospas, je nahrazena námi.“ Roku 1876 vyšla „Psychopathia sexualis“ od Krafft-Ebbinga, která charakterizuje sadismus a masochismus jako dvě okrajové linie sexuální patologie. Badatel Schrenck-Nottting razil pro tuto vlastnost lepší a obsažnější název algolagnie (algos-bolest, lagneia-smyslnost). Skoro všechny Sadovy bytosti jsou vybaveny touto dvojí vášní; týrají druhé, ale touží také po mukách, vyjadřujících milostné poddanství. Krutá Julietta prosí kata Delcoura: „Musíš mě bít, musíš mě zhanobit... Delcoure, božský ničiteli lidského rodu, zbožňuji tě, jen tluč víc svou děvku, obtiskni na ní stopy svých rukou, hořím touhou, abych je nosila...“ (Všechny citáty jsou přejaty z překladu D. Steinové pro Světovou literaturu 1969.) Jedině u Justiny aktivní prvek chybí, protože ta byla vytvořena jako objekt, na němž chtěl autor dokázat marnost a nebezpečí cesty za ctností; tam je to (podle Freuda) „masochismus osudový“.

Algolagnie je, jak se postupně uznalo, velmi rozšířena. „Lidé, kteří neprojevují ani stopu této psychoneurózy,“ říká Lely, „jsou velmi vzácní a možná že vůbec neexistují.“ Také Eugen Dühren prokázal, že tento zjev se vyskytuje i při běžném sexuálním styku muže a ženy, kteří aspoň symbolicky vyjadřují podstatu těchto dvou psychoneuróz, násilí a poddaní. Lze ovšem dosáhnout různých hranic; ty nejhorší vedou k zločinu, jiné k drobným gestům, slovům nebo jen k utajeným představám. Lely končí svou úvahu zjištěním, že „jedině přítomnost těchto stop může vtisknout milostnému aktu povahu dokonalosti“.

Akademik Jean Paulhan, který vydal svou studii až po

poslední válce, tvrdí, že Sade byl vlastně masochista; nevzrušovalo ho působit někomu bolest, nýbrž schopnost vcítit se do jeho ponížení. Přál si podléhat a trpět; protože se mu to pro malou erotickou inteligenci partnerek skoro nikdy nepodařilo prožít, uchýlil se k druhé možnosti. Podle známého Flaubertova aforismu o Madame Bovary mohl by říci Sade „Justina, to jsem já.“ Všichni badatelé se shodli v tom, že byl nadán přímo geniální vědeckou představivostí. „Jako přírodovědec Cuvier dokázal z jedné zkamenělé kosti vyvodit celkové uspořádání živočicha, tak markýz de Sade, vycházející z pocitů vlastní algolagnie, vytvořil celé obrovské muzeum sadomasochistických představ.“ O jeho díle „120 dnů Sodomy“ napsal Maurice Heine, že je to „první pozitivní pokus klasifikovat sexuální anomálie“ a Sade že jím o celé století předešel německé vědce.

Proto mělo i jeho dílo dobrodružný život; povědomí o něm se šířilo až od počátku 19. století. Ještě roku 1830 byl v Anglii jistý George Canon odsouzen na půl roku do vězení, že přeložil zpět do francouzštiny anglické vydání „Justiny“. Ale ještě před ním se pokrokový básník Algernon Swinburne pídil po Sadových knihách a předčítal je ve společnosti. Jeho přítel Mancton Milnes nazval své letní sídlo v Itálii po jednom ze Sadových hrdinů Dolmancé. Jako další Sadův žák se ohlásil kapitán Fred Hankey, chlubil se tím, že strávil mnoho večerů v londýnském domě paní Mary Jeffriesové, kde byla moderní mučirna; sám napsal román „Škola laní“ a klenotem jeho knihovny byl Sadův román, vázaný v dívčí kůži. Také slavná sopranistka Schröder-Devrientová se ve svých Memoárech (1868) k Sadovi přihlásila.

Doma byl Sade ovšem především ve Francii. Jules Janin, známý životopisec Deburauův, strašil ještě v Revue de Paris čtenáře tím, že po četbě Sada nebudou mít klidné noci. Obchodníci se však dívali na jeho spisy jako na výnosné zboží a

vydávali i napodobeniny, nevhodně doplňované. Sada četli Stendhal i Hugo. Baudelaire tvrdil, že se k „božskému markýzovi“ musíme vracet, chceme-li poznat lidstvo a sestoupit až na jeho dno. Také Rimbaud ho citoval. Flaubert v něm cítil příbuzenskou blízkost i tajemnost. V roce 1909 vybral nejvýraznější ukázky ze Sadova díla Guillaume Apollinaire a nazval jejich autora „nejsvobodnějším duchem, jakého kdy svět poznal.“

Ke konci první světové války se k němu přihlásili surrealisté, jak výtvarníci, tak literáti (Paul Eluard). Jeho dílo jim bylo předzvěstí druhé světové války; od André Bretona pochází věta „Sade je černé slunce“. Také podle Alberta Camuse předpověděl Sade tragédii moderního věku. Jeho dílo ocenili Georges Bataille, Raymond Queneau, Simona de Beauvoir. Jean Cassou napsal: „Sade nám dává slyšet symfonii našich původních vášní. Každá z nich, každá hlava hydry, z níž pocházíme, zpívá svůj zpěv, sní svůj sen s obdivuhodnou jasností a přesností.“

Rukopis „120 dní Sodomy“ byl ukryt ve zdi vězení v Bastile; zdál se ztracen a zničen, ale po tři generace byl uchováván u vzdálených příbuzných v rodině Villeneuve-Trans; Eugen Dühren se jej odvážil vydat až roku 1904. Rukopis zůstal v Německu do roku 1926, kdy jej získal Maurice Heine a vydal pak v Paříži. Oficiální francouzská kritika o Sadovi přes 150 let mlčela; teprve koncem druhé světové války se dočkalo jeho dílo určité pozornosti, možná pro srovnání jeho vidin s drastickou skutečností koncentračních táborů a působením atomových bomb. Po mnoha titulech se pátralo však marně; protokoly dosvědčily, že pařížská policie spálila – za ochotné účasti Sadova syna Donatiena – přes sto sešitů po 48 stránkách. Za války obsadili nacisté zámek Condé-en-Brie a jeho majitele, Xaviera de Sade, odvěkli do Německa. Až po jeho návratu, v roce 1948, se našel v zámku soubor dopisů, které psal markýz ve Vincennes a v

Bastile, „pohřbený zaživa“. Těmto nálezům se věnoval syn Xavierův, Thibault de Sade, odborník v mezinárodním právu. Archív, který objevil, byl předtím 150 let nedotčen a Thibault podle něho připravuje podrobný životopis svého slavného a prokletého předka. S J. M. Guillaumem napsal hru „Julietta“, která byla už provedena.

Román o Izabele Bavorské vyšel poprvé až roku 1950, román o Adelaidě Brunšvické nejdříve v USA 1954. Báseň Pravda jsme si mohli přečíst teprve roku 1960. V roce 1956 se začal v Paříži proces, který trval 18 měsíců a v němž byli slyšeni jako svědci například Jean Cocteau a prezident akademie Jean Paulhan; obžalovaný D. A. F. de Sade, za života dvakrát odsouzený k smrti, byl v té době už 140 let mrtev. Proces vyvolal nápad nakladatele J. J. Pauverta vydat celé Sadovo dílo ve třiceti svazcích; soud nakonec svolil k vydání všech svazků až na tři (120 dní Sodomy, Filozofie v budoáru, Nová Justina). Mnoho Sadových rukopisů vyrval minulosti Maurice Heine. V jeho studiích pokračoval Gilbert Lely a jeho kniha se stala základem našeho vědění o Sadově životě i díle. Pierre Klossowski vydal knihu příznačně nazvanou „Sade, můj bližní“. Kolem roku 1960 se na mnoha evropských scénách hrálo drama Petra Weisse „Zavraždění Marata, sehrané chovanci blázince v Charentonu pod řízením markýze de Sade“. Přišel i film o Sadovi a byly zfilmovány některé jeho romány. Za Sadův odkaz lze považovat i literárně hodnotný román Pauliny Réageové „Histoire d'O“, také už zfilmovaný.

Mnoho mozků se zamýšlelo nad tím, zda mýnil Sade své hrůzostrašné filozofické úvahy vážně, nebo zda si jimi krátil jen nudu nekonečných nocí a dnů ve vězení a později zda chtěl vyhovět tužbě knihkupců po prodejné literatuře. Na dně všeho byl boj o život. Sade byl šlechtic; převychován desetiletými žaláři vážil si svobody, cítil se prostým člověkem a považoval revoluci

za pomstu na těch, kdo zničili i jeho život. Literaturou se zachraňoval před zoufalstvím. Mstil se. Měl odvahu vyslovit, jaké krutosti je lidstvo schopné a skutečnost mu to dosvědčovala...

Chci nakonec říci, že o osobnost markýze de Sade jsem se zajímal už dávno. V třicátých letech jsem si z Paříže dovezl soubor sestavený Appolinairem. Byla to doba, kdy se Sadem začal zabývat Jindřich Štyrský (1936); vypravil se na La Coste, přeložil některé pasáže ze Sadových děl, začal psát dokonce životopis, ale – bohužel – jej nedokončil. Až v 14. ročníku Světové literatury otiskla Dagmar Steinová překlad několika částí z díla Gilberta Lelyho; zasvěcený úvod poskytl Lubomír Sochor. V poslední době uveřejnili své eseje Drahomíra Janderová a Petr Horák (z Ústavu dějin vědy ČSAV). Ve svých úvahách podtrhli zejména, že Sade „dovedl do krajnosti všechny poučky osvícenského rozumu a morálky“; domníval se, že když „jedná v souladu se svou přirozeností, tedy s přírodou, je oprávněn k hledání a uspokojení v čemkoli“ a že „perverzní je společnost, která mu v tom brání“. Jeho individualita nemohla být pochopena humanisty a moralisty. „Teprve moderní bádání zbavilo jeho život nadobro kuriózní legendy pornografa a vypreparovalo z ní skutečnou a živou osobnost, která nezaslouží, aby visela mezi loutkami historie, takže dnes mohou vidět v Sadovi pornografa jen hlupáci a pokrytci.“ (Jindřich Štyrský).

V těchto řádcích je vlastně vysloven smysl této mé nesnadné práce. Hned po válce, v zimě 1945, jsem napsal o Sadovi první medailon, v němž jsem se – bez pramenů – pokusil najít souvislost jeho života s jeho dílem. O něco později jsem připravil pásmo pro Divadlo hudby, ale než je stačilo uvést, bylo zrušeno. V poslední době jsem byl o životopis markýze de Sade požádán nakladatelstvím Winston Smith. Domnívám se, že uprostřed bohaté erotické literatury a několikerého vydání překladů Sadeho

děl, často přehnaně zkreslených, bude pravdivý obraz jeho života vhodným vysvětlením i objasněním jeho díla, někdy možná překvapujícím.

I. Cesta mezi olivami

Jak se mají mladí lidé rozhodnout, čím se chtějí stát v době, kdy ještě ani nevědí, co jsou?

La Rochefoucauld (1613-1680)

Odlesk západu pronikl vysokými okny paláce a zachytil se na cínovém nádobí, kryjícím celou stěnu. Síň se naplnila růžovým jasem.

Princ Ludvík Josef de Condé – osmiletý – strhl v instinktu bojovnosti ze stěny meč a počal bít do talířů, jako by je chtěl dodatečně poranit, aby měly proč krváčet. Řinčelo to v různých tónech. Malý Donatien – teprve čtyřletý – se ochotně připojil; i v obou rukou šavli sotva unesl, ale vydatně malému princovi pomáhal. Ten si to však nechtěl dát líbit; palác patřil jeho rodině a ten malý byl jen synem dvorní dámy. Otočil se a uhodil mečem vši silou Donatiena po rameni. Kluk upadl, ale vzpamatoval se, zahodil šavli a vrhl se na prince holýma rukama. Srazil ho k zemi, chytil ho pod krk a tloukl do něho pěstí. Ludvík se marně bránil.

– Pomoc! spustil křik. – Vraždí mě!

Na prahu se objevil sluha, za ním komorná a za ní sama Donatienova matka, paní Marie-Eleonora.

– Donáte, přestaň! Co si to dovoluješ? Zbláznil ses?

Odtrhli ho od prince, který se namáhavě sbíral a syčel vztekem.

– Uhodil mě šavlí, třel si Donatien rameno.

– Přece ho nemůžeš sám trestat, žasla jeho matka.

– To mně ten spratek zaplatí, vyhrožoval princ, zatímco ho sluha upravoval.

– Ten to vždycky začne, ukazovala komorná na Donatiena, – zasloužil by jednou pořádný výprask. A když nepřestane, já mu

ho sama dám.

– Ty mě trápíš, odváděla paní Marie-Eleonora svého syna. – Nevydržíte spolu ani den. Pokolikáté už se tohle děje?

– A bude to znova, urputně řekl Donatien. – Nedám si od něho nic líbit.

Odcházel, ale ještě jednou se ohlédl; ne na prince, ale na přísně staženou tvář komorné Terezie. V jejím výrazu zůstávala pohružka, kterou vyslovila; zazněla mu kupodivu nesmírně lákavě.

*

Palác rodiny Condé, spřízněné s královskou dynastií Bourbonů, stál poblíž Lucemburské zahrady. Byl to soubor budov, soustředěných kolem francouzské zahrady s třemi terasami. Jednu dobu patřil palác Marii z Médicis, která ho darovala Henrimu de Bourbon, aby ho odměnila za to, že si vzal paní de Montmorency, milenku jejího manžela, krále Jindřicha IV. Rodina Condé palác přestavěla a naplnila jej skvělým nábytkem, vzácnými koberci a obrazy dobrých mistrů.

V této krásné rezidenci se 2. června 1740 narodil dvorní dámě Marii-Eleonoře de Maillé de Carman chlapec. Otec, Jean-François hrabě de Sade, byl za diplomatickým posláním a tak matka poslala až 3. září do kostela sv. Sulpicia dva dvořany, aby dali chlapce pokřtít. Přála si jména Louis-Aldonzo-Donatien. Dvořané si zapamatovali jen to poslední, nezvyklé provensalské jméno spletli na Alfonse, a protože na Louise úplně zapomněli, přidali François.

Když se paní Marie-Eleonora mohla opět ujmout svých vychovatelských povinností vůči synu manželů de Condé, přibrala do nich i vlastního synka. Po úspěšném jednání v Anglii byl otec pověřen dalšími úkoly při smlouvách se Španělskem a tak se v Paříži ukázal jen zřídka; ale byl nadmíru spokojen, že se má jeho syn a dědic k světu. První dítě, holčička Karolina-Laura,

totiž manželům de Sade ve dvou letech zemřela.

– Jednou z něho bude statečný voják, usuzoval otec, když pozoroval synovu urputnou snahu o samostatnou chůzi. – Jen se drž! povzbuzoval ho. – Uděláme z tebe hledaného ženicha. La Coste, Saumane, Mazan, vypočítával provensalská panství rodu Sade, – to všechno bude tvoje. Rozumíš mi??

Ale život v paláci Condé se tříštil. Zemřel vévoda a ohlas vítězných bitev, které svedl, vyvanul. Zemřela paní Carolina. Marii-Eleonoře nezbylo než se připojit k manželovi a provázet ho na diplomatických cestách. Ale co se synem?

– Tu nemůže zůstat, řekla manželovi. – Nesnáší se s princem. Rád se rve. Je panovačný a vzpurný.

– Pošleme ho k babičce, navrhl hrabě de Sade, – ráda se o něho postará. A pak uvidíme. V každém případě může být pyšný na svůj rod. Osud je mu dobrým kmotrem. Určil ho pro šťastný život...

*

Rod pocházel původně z Itálie; ale už několik století splýval s tímto krajem, bohatým na ovocné sady, mezi nimiž vedly úzké křivé cesty, vroubené nízkými zídkami. Olivy se snoubily s piniemi a cypřiše čněly vzhůru jako pyšné modlitby.

Pětiletý Donatien se nedal okouzlit přírodním půvabem krajiny Languedoc, vlasti vína; želel bohatství paláce, v němž dosud žil. Ale avignonský babiččin byt byl také pohodlný; svou bezměrnou laskavostí zvýšila paní Louisa-Aldonza d'Astoaud de Murs všechny chlapcovy špatné vlastnosti, které si přivezl. Nechápal příliš, oč jde, ale porozuměl, že se to týká jeho, když delegace z obce Saumane přišla složit hold synu svého lenního pána. Rád rozkazoval a navykl si, že jeho přání musí být splněno; pak si honem vymýšlel přání nové. Když mu babička něco odepřela, považoval to za křivdu, urazil se a dal se pak milostivě usmiřovat. Babičce přihrávalo v té výchově pět tet z otcovy strany, které

občas přijely na návštěvu, aby se podívaly na toho plavovlasého jedináčka, jediného mladého muže z celé rodiny de Sade; až na jednu to byly vesměs abatyše a jeptišky.

*

Když bylo Donatienovi šest let, rozhodl otec, že ho svěří do výchovy svému mladšímu bratru, abbé Jacquesovi de Sade d'Ébreil, velmi vzdělanému muži, který se dobře vyznal v dějinách rodu. Penze od arcibiskupa d'Arles a renta od bratra mu umožňovaly pohodlný život, zpestřený jen historickými studii; ve svých čtyřiceti letech vypadal velmi mladě a uměl vychutnat život. Už když se kočár s Donatienem blížil ke kamennému vršku s pitoreskním hrádkem Saumane, zmocnilo se chlapce kouzlo dobrodružství; byl to pro něho hrad loupeživého rytíře, který podniká výpravy do kraje a bere bohatým a unáší jim ženy. Srpnové louky voněly, stromy šuměly včelami, motýli se přátelili s květy. Krajina mu ožívala. A když vkročil do zámku, nebyl zklamán; byla tu úzká schodiště, klenuté chodby s dveřmi do neznámých pokojů, tajná dvířka se otvírala do komůrek, točité schody klesaly do tajuplných sklepení, z nichž vycházel studený dech.

A tomu všemu vládl strýček abbé, který si ho podmanil, proto snad, že k němu od začátku mluvil jako k dospělému, jako k příteli:

– Využij léto v Provence! Zimy jsou tu nepřátelské. Potom zamkneme vrata na deset západů a zabarikádujeme se. Budeme žít jen pro svou radost, pro své povznesení. Ale v létě patří člověk přírodě.

Všechno, co slyšel Donatien od strýce, mu připadalo zajímavé a nové. Nejvíce byl však pro něho abbé Jacques-François-Paul-Alonzo sám sebou, když usedl ke stolu před velkou knihovnou, namočil brk do inkoustu a sklonil hlavu nad papírem.

– Píšete knihu, strýčku?

– Ne, píšu dopis. Víš, komu? Panu Voltairovi. Znáš to jméno?

– Neznám.

– Je to mladý filozof. V našem světě není všechno v pořádku.

Můj přítel Voltaire má bystrý pohled, úsudek jako břitva a nebojí se. Nevěří na ctnosti, které naše doba předstírá.

Občas vjel do nádvoří kočár a z něho vystoupila krásná paní. Dokud se zdržela na Saumane, neměl strýc pro chlapce čas a bylo mu zakázáno chodit do jeho pokojů. Ale pracovna zůstávala v té době prázdná a Donatien se mohl probírat v albu rytin, které strýc sbíral. Byly to většinou kresby z náboženského pronásledování. Němečtí mistři zobrazili Kristovo utrpení bez úcty a ohledů; měl tvář plnou hrůzy a utrpení. Jan Luyken byl podepsán pod svědectvím o krutosti španělské inkvizice v Nizozemí. Na jedné rytině viděl Donatien dvanáct ukřižovaných vedle sebe a před nimi byl jeden kacíř naboden na kůlu. Nebo to byla kacířka? Čarodějnice? Často se k těm rytinám vracel, přitahovaly ho.

Když se strýc s návštěvou rozloučil, býval v dobré náladě, usmíval se a pro chlapce měl tiché a laskavé otázky.

– Viděls paní de la Popelinière?

– Viděl. Tříkrát.

– Líbila se ti?

– Je krásná. Jako anděl.

– Vida, rozumíš tomu, pohladil ho strýc. – Paříž je zcela tvého názoru. Ano, je stále krásná. Máš pravdu. Jsi znalec.

Chlapec by si byl přál, aby mu ta dáma přivezla nějaký dárek, vybrala mu sladký pomeranč nebo ho aspoň pohladila, ale ona zůstávala pro něho skoro neviditelná; jejím královstvím byla ložnice, vůně odtamtud se však rozlévala po všech chodbách. Služebné tam přinášely každé ráno náruče květin. Donatien neměl nikoho, ke komu by se mohl ve chvílích osamělosti přimknout. Ale strýc ho odškodnil.

– Dnes je památný den, řekl mu dne 6. dubna roku 1747, když

už byl zase sám, – je tomu právě čtyři sta dvacet let, co vešel do kostela svaté Kláry v Avignonu básník Petrarka a uviděl tam klečet Lauru, manželku pana Huga de Sade. Měla rusé vlasy a tmavě modré oči. Krásná byla jako madona. Petrarka se do ní zamiloval a složil pro ni sto sonetů a kanzón. Lauretu vychovala její teta, paní Faneta z Gantelmes, obě psaly provensalské verše. To byla doba soudů lásky pod širým nebem, kde sbory krásných paní pronášely své nálezy. Mám o tom knihu Josefa Nostradama. Ale paní Laura byla věrnou manželkou – aspoň si to myslím – protože dala našemu předkovi Hugovi mnoho nadaných dětí...

Abbé se probíral svými záznamy, z nichž měla jednou vzniknout kniha o Petrarkově životě, a s potěšením vypočítával:

– Paul de Sade byl například zpovědníkem královny aragonské a zemřel jako biskup v Marseille. Jeho synové a vnuci byli vesměs rytíři, zámečtí hejtmani, guvernéři, nejmíň plukovníci... Donatien poslouchal bez dechu.

– Ale najde se mezi nimi také čertovo kvítko, řekl se spokojeným úsměvem abbé. – Poslední Lauřin syn se jmenoval Fabrice a ten upadl do špatné společnosti. Týral poddané, vraždil pocestné, jeho jméno vyslovovali lidé s hrůzou. Ale svou matku pohřbil důstojně. Ukážu ti její hrob v kapli svatého Kříže, až pojedeme někdy do Avignonu. A Petrarkovi poslal o její smrti uctivou zprávu, v tom se zachoval dvorně.

– A ten Fabrice – jak skončil? zeptal se chlapec.

– Zamiloval se prý do jisté slečny Sibylly de Peumaure, ale ta zase měla ráda chudého šlechtice de Raphela. Jednou se o ni utkali – a Raphael Fabrice zabil. Raphela za to rozsekali Fabricovi zbrojnoši. Láska jde ruku v ruce se smrtí. Nikdo nevěděl, čí syn byl pohrobek, který se Sibylle narodil, ani ona ne...

Když přišla do Saumane zima, stalo se, jak abbé předpověděl; vrata se pevně zavřela, v krbech plápolal oheň, četlo se, vyprávělo, večery byly dlouhé. Abbého těšilo, že má tak

dychtivého posluchače, i když se obával, že mu nemůže dokonale porozumět.

– Laura měla jen syny? zeptal se jednou Donatien.

– Ne, ne, v našem rodu byly také významné ženy. Ale mnohé se nevdaly, nebylo pro ně dost dobrých šlechticů. Vstoupily do klášterů, zrovna jako mé sestry, tvoje tety. Počkej, vzpomněl si abbé, – ale jedna z našich pratet byla dvorní dámou královny Marie z Medici.

– Kdy žila?

– To byla manželka krále Jindřicha IV., víš? Po jeho smrti vládla několik let sama. Byla energická, přísná a prudká. Říká se, že bezohledně bičovala dvorní dámy, když se nějak provinily.

– Maminka byla taky dvorní dámou.

– Tu nikdy nikdo neuhodil.

– Když je bila, to je bolelo, ne?

– Jednou se prý tomu smály, jindy plakaly. Na krásném zámku Chenonceau se to dělo.

– Bolelo je to? vymáhal Donatien.

Abbé se zahlížel do šera před oknem, jako by tam viděl živé obrazy minulosti.

– To víš, musely se svléknout.

Chlapec se už dál neptal

A abbé myslel na to, jak se jeho mládí prodíralo začátkem století a jaká to byla doba. Už za Ludvíka XIV., který vládl přes sedmdesát let, když vévoda z Malborough rozdrtil francouzskou armádu, byla země blízko katastrofy. Důsledkem ponižujícího míru v Utrechtu se stala bída, nejistota všeho, bankrot. Když místo malého pravnuka dosedl na trůn Filip Orleánský, lidový vtip v něm viděl ztělesnění Neřesti. Pomluvy a klepy se množily jako krysy: Filip provdal svou dceru a pak sám se stal jejím milencem, syna dal otrávit... Hříšnost se stala zákonem: dvorní dámy považovaly za svou povinnost se prostituovat. Abbé patřil

mezi ty galantní mladé kněze, kteří se nerozpakovali vejít do veřejného domu a zpovědnictvím si dělali cestu do ložnic. Rozpomínal se: to byly, bože, večery, při nichž úlohu soch zastávaly živé nahé ženy!

Když vzal Ludvík XV. vládu do svých dlaní, nastal jistý pořádek. Člověk věděl aspoň, že zlatý louisdor promění za 24 livrů, stříbrný écu za 6 livrů. Kardinál Fleury jako první ministr řídil stát pevnou rukou. Intriky dvorských klik ovšem neustaly. Jednu vedla králova manželka Marie Leszcynská, druhou madame de Pompadour. Vláda pronásledovala evangelíky, parlament je bránil.

V době, kdy byl Donatien u strýce, vyšla kniha Charlese Montesquieua „Duch zákonů“. Strýc se někdy nad ní hlasitě zamýšlel:

– Neví nic o vládě z vůle lidu. Ale také ne o vládě z boží milosti. Doufejme, že má pravdu. Doufejme, že aristokracie zabrání každé despocii.

Nejvíce chlapce vzrušovalo, když zase vjel do dvora kočár s tajemnou krásnou paní a strýc byl náhle pln laskavosti. Donatien často myslíval na královnu Marii, která bila své dvorní dámy. Předtím se musely svléknout.

*

Donatienovi se blížilo desáté výročí narození, když se jeho otec zastavil jednou na zámku Saumane. Žil toho času na panství Montreuil u Versailles, které koupil od prezidenta berního úřadu; mohl si to dovolit, statky v Provence, které pronajímal, mu vynášely dvacet tisíc livrů. Prohlížel si syna přísným zrakem; byl jeho postavou i vzezřením spokojen a stejně tak, když s ním promluvil, jeho vědomostmi a přímostí jeho odpovědí.

– Věnoval ses mu, to je zřejmé, pochválil bratra abbého.

– Umí třikrát víc než děti v církevních školách.

– To není nejlepší míra, zachmuřil se otec, který byl v

posledních letech věrný kostelu. – Má až příliš zvědavé oči.

– V těch zimních večerech jsme tu spolu hovořovali jako muž s mužem. Zná dějiny minulého století jako profesor.

– I ty intimní? ušklíbl se otec, který znal zájmy svého bratra.

– Vzpomeň si, co my jsme všechno věděli, když nám bylo deset let, pokrčil abbé rameny.

– Tak mi ještě porad', kam teď s ním, aby ses ho zbavil. Rada nebyla abbému těžká: jmenoval kolej Ludvíka Velkého v Paříži.

– Jezuité jsou pořád nejlepší učitelé. Latina, rétorika, logika, fyzika... Nezapomínají ani na tanec a na šerm. Vloni zřídili také jízdárnu.

*

Donatien se rozloučil se zámek Saumane i s jeho tajemstvími a odcestoval do Paříže.

Po letech se setkal s matkou, která jím byla nadšena, i když jí chováním a řečí připadal jako venkovan. Pozvala krejčího a obuvníka. Zkusila Donatienovi paruku. Ukázala mu, jak se mladík šlechtického původu uklání, jak chodí, jak bere do rukou příbor. Objímala ho a líbala, jako by mu chtěla vynahradit všechny roky, kdy byl bez ní. Nejdříve se jejich něžností lekal, ale ponenáhlu si zvykl, a když pak osaměl, stýskalo se mu po matčině vůni i po jejích měkkých dlaních.

Musel ten stesk zahánět, i když se octl v prostorách koleje. Byl najednou uprostřed záplavy mladíků, kteří se sobě v mnohém navzájem podobali, ale nepřetržitě spolu soutěžili; každý chtěl zdůraznit svou urozenost. Zakládala se i přátelství, ale víc bylo řevnivosti a závisti.

Chlapci z vysokých rodů měli své pokoje; ostatní spali v hromadných ložnicích. Ta nutnost přizpůsobit se jim a být od nich k nerozeznání malého markýze Sada nejvíc odpuzovala; a tak mu matka vymohla, aby směl někdy použít pokoj, který si ponechala v paláci Condé. Donatien se tam vracel rád. Vznešenost prostředí

ho vždycky načas posílila. Setkal se se známým nábytkem, se známými portréty. V jedné předsíni visel obraz, jemuž se říkalo Mučednice. Představoval krásnou mladou ženu se spoutanýma rukama a s pohledem, který vyjadřoval utrpení a bolest. Donatien si vzpomněl, že už v dětství přitahoval ten obraz jeho pozornost. I nyní často před ním postál a vžíval se do té bolestiplné tváře. Přál si mít s ní něco společného, jen nevěděl, jestli by chtěl být tím, kdo ji týrá, nebo být jí po boku. Někdy přijal pozvání svého učitele abbé Ambleta, který si ho oblíbil. Jeho pochvala mu připomínala strýce na Saumane:

– Jsi zvědavý. To je dobré znamení. Chtít se dovědět – to považují na první a základní dobrou vlastnost.

Doporučoval mu, co číst kromě povinné latinské četby. Nejdříve se Donatien nadchl „Paměťmi pana d’Artagnana“ od Sandrase: neuvěřitelné příhody mušketýrů se mu draly i do snů. Pak si oblíbil trojdílný román „Gil Blas“ od Le Sage.

– Uměl těžit z každé příležitosti, poučoval ho učitel. – Pochopil jsi jeho špatnost?

– Myslel jsem, že má dobré srdce.

– Tak vypadá jeho praktická morálka. Voltaire sám vytkl autorovi, že si bral nápady, kde se mu hodilo.

– Já ty prameny neznám – a tak se mi Gil Blas líbí.

Nejvíce přilnul chlapec k románu abbé Prévosta, který nedávno vyšel; profesor Amblet přimhouřil oči. Donatien prožíval celým srdcem příběh rytíře des Grieux, který se zamiloval do krásné Manon, a odpouštěl jí s ním její hříšnost, která ho naopak přitahovala. Představoval si takové ženy, pro něž je život jen a jen láskou – i při lživých přísahách, i při skutečích zrady. V srdci mladého rytíře se mu srážel cit se zákonem a vášně se studenou disciplínou, k níž je v koleji vedli. Žáci žili vlastně v neustálém strachu; provinění bylo trestáno nejen zákazem vycházek a návštěv, ale také temnými komorami a někdy dokonce výpraskem

v síni učitelů.

– Chtěl bys poznat autora knihy o Manon? zeptal se ho jednou abbé Amblet.

Ale Donatienovi do té doby ani nenapadlo, že knihy vskutku musel někdo napřed napsat, než vznikly; považoval je za kusy tohoto světa, které se tu octly a jsou tu.

– Chtěl bych poznat pana Voltaira, řekl chlapec. – Tomu strýček ze Saumane psal.

– To bude těžké, protože... Víš, kde je? V Berlíně. U krále Bedřicha II. Má prý dvacet tisíc liber ročně.

– Ale strýčkovi naposled psal, že mu tam sluhové všechno odměřují: kávu, cukr, svíčky... Že by se chtěl vrátit do Versailles.

– To je možné, potřásl hlavou Amblet. – Král Bedřich dal prý jeho pamflety veřejně spálit. Jenže, zvedl ruku, – náš král ho taky nemá rád.

– Asi mu nerozumí. Nebo neuznává jeho názory?

– Možná, připustil Amblet. – Víš, že taky studoval na naší koleji?

To Donatiena zaujalo. Představoval si mladého Aroueta, jak sedí v učebně, třeba zrovna na jeho místě, chodí po chodbách a schodištích, jak se v noclehárně trápí nespavostí a jak ho dusí to množství dechu kolem.

– Byl prý zázračné dítě, řekl však Amblet. – Všichni učitelé ho měli rádi.

– Taky vstával o půl šesté? podivil se Donatien. – Modlil se ráno i večer? Chodil každý den na mši?

– Jak jinak? usmál se Amblet jeho nedůvěře. – Možná, že byl vnitřně nespokojen. Protože ty své pamflety psal už v koleji. Měl těch prohřešků víc.

– Taky byl trestán?

– To jistě, i když byl vzorný žák a měl nejlepší prospěch. Kázeň prý neuznával. Jednou vymyslel bláznivý plán: chtěl unést

nějakou dívku. Měl přátele i nepřátele. Ano, říkal mi jeden starší kolega: často byl prý zavřen.

– Zakusil asi hodně nespravedlnosti, mínil chlapec.

Nevyslovil to, ale myslel přitom na sebe. Vyčetl z knih něco zcela jiného, než co mu vtloukali do hlavy učitelé. V jeho mysli se pomalu ujímaly kořínky vzpoury. Blízko mu byli ti spolužáci, kteří měli pod čelem světské myšlenky a ne věčné litanie. Rád poslouchal ty starší, kteří si z nedělních vycházek přinášeli do koleje čerstvé vzpomínky na dobrodružství se sestřenkami nebo s komornými. Někteří věděli i o domech, kam se chodí za milováním, tam, kde jsou tajemné ženy, které dají nešťastnému mládí, po čem touží. Šeptem se šířily nestydaté historky, v nichž se zvedaly sukně a s ramen se spouštěly blůzy. Před usnutím se vznášely nad lůžky zjevy antických žen, jejichž nahota byla zákonem povolena. Ale Paříž lidových čtvrtí, která byla studentům zakázána, se stávala v jejich snech rájem – a protože nevěděli, jak uhasit rodící se touhy, bažili po neřestech a slibovali si, že jednou...

Na lyceu Ludvíka Velkého nebyl Donatien-Alphonse-François o nic horší ani lepší než ostatní chlapci. Četl bibli, učil se nazpaměť latinskou gramatiku, memoroval také – a raději – Ovidia a Vergilia. Do kostela chodil nerad; myšlenky se mu toulaly daleko od pobožnosti, nicméně byl od počátku přesvědčen, že Bůh zná i jeho nejtajnější myšlenky a že slyší i nevyslovené kletby. Spolu mluvívají chlapci hrubě; musel se podřídít, aby se mu nevysmívali. Občas se přistihl při zlé myšlence: záviděl kamarádovi bohatší krajkový límec, lepší paměť nebo obratnější výřečnost, a hledal odvetu, když ho někdo v něčem předčil. Považoval však své úsilí za spravedlivé, protože ho hnalo přání, aby na něho rodiče mohli být hrdí.

Do milostných snů, stále odvážnějších, rušivě doléhalo vědomí bezmoci a ta se mstila drsnými představami. Všechny vidiny, v

nichž se zmítala ženská těla, jejichž nahotu si neuměl ani přesně představit, to byla jen kořist chlapecké bezradnosti, pudu tak nevinného, jako je vánek ve větvích olivy.

– Tak jsem měl včera ženskou, vrátil se v neděli večer spolužák, který spal vedle Donatiena. – Komorná! Taková prsa! Co bys na to řekl? Matka ji sama za mnou poslala...

– Jaké je to? ptal se Donatien pln nesmělé zvědavosti.

– Jako když se vykoupeš. Spadne z tebe to napětí, z kterého bolí hlava. Mám najednou mezi nohama klid – a v hlavě taky. Chtěl bys to zkusit? Řekl bych jí... příští neděli...

– Ne, ne, horlivě se bránil Donatien.

Přesto se při zpovědi obviňoval ze smilných skutků.

– Byl jsi s některou ženou? zeptal se ho zpovědník.

– Ne, ne, jen jsem si to představoval...

I z toho se musel kát. Vlastně se dívek bál, a proto měl na ně zlost a ve svých snech je za to trestal. Když šel spát k matce a měl potkat sestřenku Condé, raději se jí vyhnul; ale než usnul, v duchu ji svlékl, natřel ji medem a vyválel ji v peří. Mstil se: na nic jiného nepřišel.

Míval takové sny často a jednou se vytřeštěně probudil: byl mokrá. Polekal se, že je nemocný. Ale starší kamarádi se mu vysmáli a poučili ho, že je to tak v pořádku a že se mu to přihodí častěji. Dověděl se tak, že život sahá mnohem dále, než si dosud myslel.

A ještě v jednom směru se posunula hranice jeho zkušeností: jezuité pěstovali divadelní představení, při nichž studenti museli účinkovat, celkem rádi, protože to bylo vytržení z všedního toku dnů. Donatien se napřed zdráhal, ale osmělil se, a byl pak jedním z pastevců ve hře „Cyrus, král pastýřů“, v níž se také zpívalo a tančilo. Pocit být někdo jiný ho příjemně podráždil a později se mu rád poddával; těšilo ho také představit se obecenstvu. Nakonec hrál krále ve hře „David a Jonathan“ a plnilo ho rozkoší,

když oblékal drahocenné roucho, postavil si na hlavu korunu a tak vešel na jeviště.

Chvála ho povzbuzovala. Ale proti řádu lycea se stále více zatvrzoval a byl připraven postavit se na odpor, jak jen se naskytla příležitost. Protože to většinou zjevně nebylo možné, tajil v sobě nepřátelství, které postihovalo nakonec skoro všechno: budovu koleje, pach chodeb, hromadné noclehárny, učitele, mše v kostele, večerní litanie, nadbytečně opakované a prodlužované modlitby. Odsuzoval školu, čas v ní považoval za ztracený a svůj pobyt tam za nesmyslné příkoří.

*

Pokud neurčila šlechtická rodina syna výslovně k duchovnímu stavu, stával se vojákem. Všichni kardinálové stejně jako magistři filozofie byli napřed vojáky. Válka byla považována na něco naprosto přirozeného, trvalého, nevyhnutelného.

A tak Donatienova cesta vedla z koleje do důstojnické školy.

Potřeboval k tomu dvě věci: osvědčení o šlechtickém původu, což bylo snadné, a částku tří tisíc livrů za rok, což bylo horší; hrabě de Sade se dostal zrovna do obtíží, které se mu opakovaly v životě už poněkolkáté; musel si půjčit od svých sester.

Škola lehké jízdy byla posádkou ve Versailles; proto ji tu a tam navštívil sám král. Donatien cvičil obraty a pochody, naučil se zacházet s puškou i s pistolí, pokračoval ve škole šermu, započaté už v lyceu; nejraději ovšem jezdil na koni. Spolu s ostatními nováčky si přeříkával litanii jmen slavných generálů a jako každý si byl jist, že má v tornistře maršálskou hůl. Toužil po vojenské slávě, protože nevěděl, jak jinak se proslavit.

O pruském králi Bedřichovi se mezi vojenskou mládeží mluvívalo celkem s uznáním, dokonce s jistou sympatií, ale srážka s ním se zdála neodvratnou. Donatien vyhlížel válku, která jediná mohla nabídnout příležitost jeho ctižádosti.

Protože byl tělesně vyspělý, zdatný a obratný, a protože uměl

předstírat, že ctí kázeň, která ho otravovala, jmenovali ho už po dvaceti měsících výcviku podporučíkem. Všichni kolem říkali, že se stal z něho krásný důstojník: měl plavé vlasy, pod vysokým čelem modré oči, nad tvrdou bradou jemná ústa, lemovaná chmýřím prvních vousů. V gardovém pluku nosil bílý kabát se zlatými knoflíky a na hlavě klobouk se žlutou stuhou.

V lednu 1757 se pokusil jistý Damiens o atentát na krále Ludvíka XV. Koncem března vraha popravovali tak, že ho přivázali za všechny končetiny ke koním a pak je pobídlí k trysku. Veřejnosti to připadlo činu uměřené a přijala to jako příležitost k mimořádné podívané. Markýz procházel krátce před exekucí s hlídkou náměstím a s údivem viděl vyklánět se z oken spoustu žen s tvářemi napjatými zvědavostí; mnoho jiných se tlačilo na prostranství náměstí. Markýz slyšel pak zločincův řev; protože ho koně nemohli roztrhat, museli mu naříznout klouby a do ran mu lili žhavý olej. Když se nakonec podařilo ortel uskutečnit, rozcházel se shromáždění se vzrušeným šumem; ženy měly červené tváře a svítily jim oči. Později se Donatien v Casanovových Pamětech dočetl, že pro mnohé ženy bylo to kruté divadlo opravdu erotickým vzrušením. Bylo to pro něho poučení. Den po exekuci odjížděl k malvoisinské karabinické brigádě; jako kornet vyměnil bílý kabát za modrý, knoflíky zůstaly zlaté. Naděje na uplatnění se konečně vyplnila: Francie vypověděla válku Anglii i Prusku. Místo ubíjejícího živoření v garnizonách nastoupilo nebezpečí snadné smrti, ale také velikost činů těch, kdo přežijí. Na Rýnu se začalo bojovat. Markýz si byl jist, že žádná žena neodolá kadetovi, který se vrátí z bitvy se stopami nepřátelské krve na kabátci a se zářivým úsměvem na tváři. Ta krev mu, přiznejme to, nedělala dobře. Když uviděl prvního zabitého vojáka, div neomdlel.

Sloužil pod vedením markýze de Poyanne, který také chtěl zapsat své jméno do dějin této války. Jednoho dne nastal

okamžik, kdy bylo nutné odhodit „Caesarovy zápisky“ a chytit zbraň. Přišel rozkaz k útoku.

Donatien byl mezi prvními, kdo překročili Wezeru a vtrhli do nepřátelské země. Věřil si a byl ochoten riskovat. Stal se účastníkem největšího francouzského úspěchu této války. Generál Cumberland musel podepsat kapitulaci.

– Oslavil jsem své osmnácté narozeniny! radoval se Donatien.

– Tomu říkáš oslava? vysmáli se mu přátelé. – Musíme ti připít.

– Kde vzít víno?

Večer se přihnul do hospody U havrana hlouček mladých důstojníků. S německým obyvatelstvem v obsazeném městě byli v dobré shodě, k ženám dvorní. Němky neznaly knihy, ale měly rády hudbu.

– Patronko, ostrý doušek pro nás pro všechny na účet pana de Sade! A pro něho zákusek nejušlechtlejšího masa! povykovali.

– Nejlepší zákusek? přeměřila si Donatiena hospodská, která vedla vykřičený dům. – Tak to bude Hilda.

Ale Hilda měla právě hosta, majora od karabiníků, a Donatien musel čekat. Pil zatím s ostatními. Dostal divokou náladu. Když se na schodech objevila statná černovláska a když jí patronka ukázala nového zájemce, zvědavě se na něho podívala a pak mu energicky pokynula:

– Tak pojď, kadete!

Kamarádi ho provázeli s veselým refrénem až ke dveřím – jako by slavili malou svatbu.

Hilda zavřela dveře, ale Donatiena si nevšímala. Svlékla si širokou blůzu, kterou měla přehozenou přes ramena, a těžce padla na postel.

Natáhla k němu ruku, pohybem si ho přivolala, a když se přiblížil, trhla jeho kabátcem.

– Tak do útoku, švališare!

Svlékl se. Zvědavost se v něm mísila s nechutí, jejíž příčinu ani nedovedl odhadnout. Lehl si a přitiskl se k té ženě.

Nestalo se nic. Vůbec nic.

Hilda chvíli čekala.

– Co je s tebou? Usnuls?

Bylo mu hůř a hůř. Litoval, že sem šel; nejraději by byl daleko odtud.

– Tys to ještě nikdy nedělal? zajímalo ji. Zavrtěl hlavou.

– Ale sám přece ano? A něco sis při tom představoval, ne?

Něco zamručel. Zívla.

– Jenže tady není škola pro panice. Na to jsem moc utahaná...

Chvíli ještě čekal; snažil se přimět své tělo, aby se vzpamatovalo, ale čím víc si to přál, tím bylo všechno marnější.

Poníženě slezl z postele. Našel v kapse peníze a položil je na stůl.

Když se oblékl, bylo mu rázem líp.

Opatrně vyšel. Viděl přátele, jak jsou skloněni nad stolem, hráli karty. Rychle vyšel ven a na otázku patronky neodpověděl. Utíkal do kasáren. Až se důstojníci vrátí, bude vše zapomenuto. Když se budou ptát, mávne ledabyly rukou.

Ale co bude dál?

*

Ženy se mu líbily stále víc a představa objetí ho vzrušovala. Ale bál se, že se nezdár bude opakovat. Co si počít? Uvažoval o různých způsobech, jak si udržet sílu a pohotovost k milování. Než být navěky neschopný, raději se zastřelit. Má si nařídít zdrženlivost i v myšlenkách? Zbavit se divokých představ? Nedotknout se sám sebe? Nebo se naopak bičovat kopřivami?

Když se přiblížil k ženě, jejíž ochotu mohl předpokládat, jeho tělo mlčelo.

Naštěstí v létě nastalo nové tažení. Velení převzal – prý intrikou paní de Pompadour – hrabě de Clermont a v září 1758

stanuli Francouzi proti Ferdinandu Brunšvickému. Došlo k nemilosrdné bitvě. Večer před ní vzpomínal Donatienův plukovník, jak gentlemany se vedla válka ještě před patnácti lety u Fontenoy.

– Řekl jsem tehdy: střílejte napřed, páni Angličané!

Jenže s děly se nedalo smlouvat, ta zabijela bez milosti. Pan de Clermont neměl o válečnickém umění ani potuchy; dal se zmást primitivně předstíraným útokem a bitvu ztratil. Vojáci se bili jako lvi, ale v noci museli utíkat zpět k Rýnu.

Mladí důstojníci byli zdrceni studem. Smluvili na svůj vrub protiútok a podařilo se jim strhnout za sebou i četu vojáků. Francouzský voják je ješitný; nebezpečí ho láká. Zajali pár nepřátel a vnesli mezi nepřátelské prapory nejistotu. Veliteli nezbylo, než je pochválit.

Sade na sebe upozornil vlastně až po bitvě, když dal na oslavu vítězství vypálit slavnostní salvu. Projektily probořily střechu statku v Sondershausen, zrovna v domě, kde zeman Streil nabídl francouzským důstojníkům přístřeší a kde je hostil.

– Musíte se jít omluvit, nařídil plukovník Sadovi. – Ti lidé se k nám chovali přátelsky a vy jim poboříte dům.

Odhodlal se k tomu; přinutil se pronést zdvořilou prosbu za prominutí, ale jeho vrozená hrdost do toho vnesla ironický tón.

– Vypadalo to, řekl mu pak plukovník, – jako byste jejich střеше vyčítal, že byla tak křehká.

Ale špatné se často setkává s dobrým. Dodatečně se ukázalo, že pan Streil má dvě poměrně hezké dcery. A že na statku by se našel ještě jeden volný pokoj i pro nadutého korneta.

Donatienovi se německé dívky líbily. Byly vážnější než Francouzky, byly studenější a mluvily kostrbatou řečí, ale něčím byly pro něho nesmírně přitažlivé: patřily k národu aspoň na několik dnů poraženému; byly tedy ponížené, protože chtěly s vítězi vyjít, a pokorně si přály, aby k nim byli francouzští oficíři

laskaví. A tak když se jednou octl Sade v blízkosti Karoliny a objal ji, vycítil z ní touhu vzepřít se, ale zároveň strach, který mu ji vydával jako svázanou. Velice ho to vzrušilo.

Navštívil ji v noci. Připomínal si římské legionáře, kteří padli na galskou obec. Ženy jim patřily jako kořist – podle starého válečného práva. Představoval si, že je dobyvatel. Nevadilo mu, že se Karolina potí. Že páchne cibulí. Byla poražená, ponížena. Křičel na ni v duchu slova, jimiž ji pokořoval. Mlčel a měl zavřené oči, ale slyšel se, jak jí nadává.

Cítil, jak do ní vniká. Uhodil ji – spíš z radosti než ze zloby. Zanaříkala. Byl šťasten: poprvé se mu podařilo milovat se s ženou.

Když objetí skončilo a ležel vysílen vedle ní, opadla v něm všechna vůle po násilí. Byl tichý a vděčný. Políbil Karolině ruku. A ještě jednou.

Druhý den jí donesl květiny, natrhané v sousední zahradě.

Noci drsného milování se opakovaly. Ale koncem týdne byl Sade jmenován rytmistrem a odvelen ke kavalerii do Burgundska.

Karolina při odjezdu Francouzů plakala.

Markýz se přestal bát žen. Znal tajemství, které mu je vydávalo.

II. Sňatek bez lásky

První dni jara mají méně půvabu než rodící se síla mladého muže.

Vauvenarges (1715-1747)

Měl za sebou vítězství v bitevním poli i v posteli a byl hrdý na svou uniformu. Na koni se cítil mnohem víc vojákem než v pěším pluku. Ochotně se nabízel ke všem možným službám a byl by se nejraději ukázal celé Francii. I když jel se zcela bezvýznamnou zprávou, připadalo mu, že na něm záleží osud země.

Příležitosti k vyznamenání však nepřicházely. V únoru 1762 byl v Paříži podepsán mír mezi Francií a Pruskem. Armáda se najednou stala přítěží. Důstojníkům byly radikálně sníženy platy a ještě byly zadržovány, aby zbylo na výplatu žoldu vojákům. Vláda je tak chtěla přimět, aby opustili pluky.

I Donatien pochopil, že nemá smysl ubíjet život v kasárnách. Požádal o propuštění. Později, až zváží svou vojenskou kariéru, napíše si: „Pospíchali, abych měl nějakou službu a přerušili mou výchovu. Odjel jsem k pluku, kde jsem sloužil ve věku, kdy jsem patřil vlastně ještě do školy... Hlavní věcí není přece mít vojáky mladé, ale vojáky dobré.“

Paříž na něho dechla ovzduším, které neměl dosud příležitost poznat. Užasl, v jakém světě od mládí žil, aniž to tušil. Nemusel najednou nikoho poslouchat, nikdo ho nebudil a nehnal na cvičiště, za nikoho neodpovídal. Byl zcela sám; tak sám, až ho to omamovalo. Byl sám sebou. Když se podle chuti vyspal, mohl vyjít na ulici, obrátit se, kam mu napadlo, a nemusel se starat o nic než rozhlížet se, kde se objeví ženské boky a zavlní se v chůzi. Líbí se ti? Nebo spíš tahle? Ale kdo ti brání, aby ses pustil na lov? Počkej, nespěchej, třeba potkáš na příštím kroku hezčí, vábivější. Večer je ještě daleko...